

„Kiket” jelentett nekem a Belügyi Szemle? Szubjektív visszaemlékezés a rendszerváltozás korából

Domokos Andrea

Prof. dr., intézetvezető, egyetemi tanár
Károli Gáspár Református Egyetem,
Bűnügyi Tudományok Intézete
domokos.andrea@kre.hu

A rendszerváltozás évében lettem a Belügyi Szemle olvasója, s maradtam az az elmúlt több mint három évtizedben. Olvasóként először kedves tanárim publikációi nyugöztek le, később kollégáim, mestereim tudományos gondolatai tettek elkötelezetté a folyóirat iránt. Még később az a megtiszteltetés ért, hogy utánuk, velük együtt magam is szerzővé válhattam. A rendszerváltozás izgalmas, reményteli hangulatú időszakából olyan Belügyi Szemlében publikáló szerzők gondolatait idézem meg, akiknek egész korábbi munkássága a jobbítás, reformálás jegyében zajlott, és e korszakban írásaik szerves folytatásai voltak az 1990 előtti újíto törekvéseiknek. A 70 éves Belügyi Szemle előtt az ő gondolataik felidézésével tisztelgek, akik a nyolcvanas évek végén, a kilencvenes évek elején reformgondolataikkal segítették a büntetőjog, büntetőeljárásjog átalakulását a szocialista rendszerről a jogállami rendszerre áttérés időszakában.

Király Tibor

Király Tibor ekkor hívta fel a figyelmet arra, hogy a büntető jogalkotásban és jogalkalmazásban bekövetkezett változások egyértelműen összefüggésbe hozhatók az általános politika irányváltásaival. A hazai jogalkotás mellett a nemzetközi jogforrások fontos szerepét hangsúlyozta, amelyek egyfelől kötelezhetik a normát elfogadó államokat valamely magatartás kriminalizálására, másrésztől azonban meg is tilthatnak cselekményeket. Ezen nemzetközi normák korlátozzák a büntető jogalkotásban megnyilvánuló büntető hatalmat (Király, 2005).

1988. április 29-én tartotta meg akadémiai székfoglaló értekezését, amelyben az állami büntető hatalom korlátait kereste, igyekezett azokat kijelölni. Az ötvenes évek törvénytelen büntetőpereiről azt mondta, hogy az nem a jog gyakorlása

volt, hanem olyan hatalom tette, amely kívül esett a jogen. Nem jogi értelemben vett büntető hatalom gyakorlása volt, hanem pusztán a nyers erőé. A büntető hatalomnak Király szerint összhangban kell lennie a történetileg kipróbált, a tapasztalat által is szentesített társadalmi környezettel, amely jogi és kulturális értékeket egyaránt hordoz. 1990-et követően a jogállamiság, jogbiztonság, alkotmányosság megteremtése tűnt a legfontosabb célnak. Király Tibor már a rendszerváltozás előtt megfogalmazta, hogy a büntető hatalom sosem lehet korlátlan.

Bócz Endre

Bócz Endre, a 2021 őszén elhunyt „Tudós Ügyész” nagy reményeket fűzött a rendszerváltozáshoz, ő képviselte a magyar ügyészséget a nemzetközi fórumokon. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága ajánlásait is segítette szakértelmével. Őt is foglalkoztatta az állam büntetőhatalmi monopóliuma. Úgy látta, hogy ha a büntetőigény és a büntetőhatalom egy kézben összpontosulna, az eljárás csak ezt leplező színjáték lenne. Hiszen ebben az esetben a büntetőhatalom letéteményese, az állam, kedve szerint büntethetne. Az állam a büntető törvényben a lakosságnak ígéretet tett arra, hogy a büntetőjogi tilalmak megszegőit megbünteti, és e kötelezettségét teljesíti, amikor büntet. Az ügyészség nem állami büntetőigényt érvényesít, hanem annak fenntartásával az állam a lakosságnak nyújt szakszerű segítséget ahhoz, hogy a büntető igazságszolgáltatást hatékonyan vehesse igénybe ([URL1](#)).

Szabó András

A rendszerváltozás után az Alkotmánybíróság is arra kereste a választ, hogy hol húzódnak a büntető hatalom korlátai. Az „alkotmányos büntetőjog” fogalma 1992-től van jelen az AB határozataiban, Szabó András megfogalmazása nyomán. A 11/1992. (III. 5.) számú, az első „elévülési határozat” tartalmazza először. Palánkai Tiborné fogalmazta meg, hogy az „alkotmányos büntetőjog” értékelési formula, alkotmányjogi dogmatikai fogalom (Palánkai, 1998). Ennek a formulának az alkalmazásával vizsgálja az adott büntető norma alkotmányosságát.

A büntetőjogász társadalom máig idézi Szabó András szavait arról, hogy a büntetőjog társadalmi rendeltetése, hogy a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen. A büntetőjogi szankció, a büntetés szerepe és rendeltetése a jogi és erkölcsi normák épségének fenntartása akkor, amikor már más jogágak szankciói nem segítenek.

Korinek László

A rendszerváltozás első éveiben a lakosság félelemérzetét és azt kutatta, hogy az ekkor végbement gyors és mélyreható változások hogyan hatottak az egyes ember pszichéjére és a társadalmi közéletre. 1992-ben Baranya megyében végzett felmérésében tisztázta a konkrét félelem és az absztrakt szorongás közti különbséget.

Már ebben az időszakban óvott attól, hogy a politikusok választási ígéretként a bűnözés elleni szigorú fellépést is megfogalmazzák. Ennek veszélyét abban látta, hogy mindez teljesíthetetlen, és ha olyanok kerülnek a parlamentbe, akik szerint a bűnözés a rendőrség és a politika dolga egyedül, az régi kriminálpolitikai beidegződéseket erősít (Korinek, 1997). Tudatosítani kell, hogy a bűnözési félelemmel az egész társadalomnak kell foglalkoznia. Amíg be nem következik az egzisztenciális stabilitás, a szociális biztonság korszaka az emberek életében, arra kell törekedni, hogy a valós bűnözési helyzet megismertetésével az indokolatlan szorongást csökkentsük, a megalapozott félelmekkel pedig társadalmi szinten szálljunk szembe.

Szabó András, Bócz Endre és Király Tibor sajnos már itt hagyott minket, azonban nagyon remélem, hogy Korinek László akadémikus gondolatait még sokáig olvashatjuk a Belügyi Szemlében és másutt is.

Felhasznált irodalom

- Király T. (2005). A büntetőhatalom korlátai. 1988. In Mezey B. (Szerk.), *Szemelvények ötven év büntetőjogi és más tárgyú tanulmányaiból* (pp. 203–222). Eötvös Lóránd Tudományegyetem.
- Korinek L. (1997). A félelem elmélete és felelőssége. In Domokos A. (Szerk.), *Kriminológiai Közlemények*, 55. (pp. 140–151). Magyar Kriminológiai Társaság.
- Palánczai T. (1998). Alkotmányos büntetőjog. Néhány gondolat az Alkotmánybíróság büntető igazságszolgáltatást érintő határozatairól. In Gönczöl K. & Kerecsi K. (Szerk.), *Tanulmányok Szabó András 70. születésnapjára* (pp. 17–33). Magyar Kriminológiai Társaság.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Pragmatikus szemléletváltás*. <https://ujbtk.hu/bocz-endre-pragmatikus-szemleletvaltas/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Domokos A. (2022). „Kiket” jelentett nekem a Belügyi Szemle? Szubjektív visszaemlékezés a rendszerváltozás korából. *Belügyi Szemle*, 70(11), 2237–2240. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.11.14>

